

Urban Conflicts

2015

Θεσσαλονίκη

Εργαστήριο

συναντήσεις και συγκρούσεις στην πόλη

Κώστας Αθανασίου, Ελένη Βασδέκη, Ελίνα Καπετανάκη, Μαρία Καραγιάννη, Ματίνα Καψάλη, Βάσω Μακρυγιάννη, Φωτεινή Μάμαλη, Ορέστης Πάγκαλος, Χάρης Τσαβδάρογλου

<http://urbanconflicts.wordpress.com/>

Το βιβλίο «Urban Conflicts», εκδόθηκε στη Θεσσαλονίκη τον Ιούνιο του 2015 από το εργαστήριο «συναντήσεις και συγκρούσεις στην πόλη». Διανέμεται χωρίς αντίτιμο και η κάλυψη των εξόδων γίνεται με ελεύθερη συνεισφορά. Το περιεχόμενο του εντύπου αντιτίθεται στο copyright. Μια μεγάλη αγκαλιά σε όσες και όσους συνεισέφεραν στην έκδοση.

Για επικοινωνία:

urbanconflicts@gmail.com

14

Από τη δημόσια αρχαιολογία στο (αρχαιο)γνωσιακό προλεταριάτο

Δέσποινα Καταπότη

Λέκτορας Θεωρίας Πολιτισμού και Ψηφιακού Πολιτισμού,

Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

dcatapoti@aegean.gr

Ο υλικός πολιτισμός του παρελθόντος και τα νοήματα που σχετίζονται με αυτόν πραγματώνονται στο πλαίσιο κοινωνικών διαδικασιών και στρατηγικών, οι οποίες συχνά αναπτύσσονται εντός πόλης, εντάσσοντας έτσι στον ευρύτερο διάλογο περί αστικού χώρου τις επιστήμες της αρχαιολογίας, της ιστορίας, καθώς και το πεδίο της πολιτιστικής διαχείρισης. Ένα από τα θέματα που έχει απασχολήσει ιδιαίτερες τις τελευταίες δεκαετίες τα εν λόγω πεδία είναι ο εννοιολογικός προσδιορισμός των όρων «δημόσιο» και «κοινό». Τι ακριβώς εννοούμε σήμερα, όταν αναφερόμαστε στη «δημόσια αρχαιολογία» και το «εξωστρεφές μουσείο»; Τι επιδιώκουμε μέσα από τη διεκδίκηση ενός παρελθόντος με υψηλό δείκτη προσβασιμότητας; Προτρύπουμε τους ειδικούς να διερευνήσουν νέους τρόπους επικοινωνίας με την κοινωνία ή ενθαρρύνουμε την ίδια την κοινωνία να διαμορφώσει ένα πιο σύνθετο πλέγμα ερμηνειών γύρω από το «πριν»; Και αν, τελικά, η εξωστρέφεια είναι το μεγάλο ζητούμενο σήμερα, μήπως αυτό υποδηλώνει ότι παλαιότερα η πρόσβαση στο παρελθόν υπήρξε προνόμιο λίγων;

Πράγματι, στα πρώιμα της στάδια, η αρχαιολογία προσδιόριζε τόσο το γνωστικό της αντικείμενο (δηλαδή το παρελθόν) όσο και το κοινωνικοπολιτικό και ιδεολογικό της πλαίσιο (δηλαδή τη σχέση της με το παρόν) με τρόπο διαφορετικό από το σημερινό. Κατά τον 19ο αιώνα, ο όρος «παρελθόν» νοηματοδοτήθηκε μέσα από το παραδειγματικό φίλτρο της Νεωτερικότητας, της κοσμοαντίληψης, με άλλα λόγια, που επικράτησε στο Δυτικό κόσμο από την περίοδο της Αναγέννησης μέχρι και τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα (Thomas, 2004). Την περίοδο αυτή, σημειώθηκε η μετάβαση από τη Θεοκρατία στη Λογοκρατία. Ο Δυτικός κόσμος άρχισε να αντιλαμβάνεται τον άνθρωπο ως ον «έλλογο», ως ένα ανώτερο, ενεργό υποκείμενο που μπορούσε να χρησιμοποιεί και να εκμεταλλεύεται κατά βούληση το παθητικό (ή καλύτερα, παθητικοποιημένο) σώμα της φύσης (Ingold, 2000). Η νεωτερική κοσμοαντίληψη αντιμετώπιζε τη φύση ως αντικείμενο όχι μόνο προς εκμετάλλευση αλλά και προς διερεύνηση (Jordanova, 1989). Έτσι, την περίοδο αυτή, διαμορφώνεται στη Δύση μία στενή εννοιολογική σχέση μεταξύ τεχνολογίας και επιστήμης. Η βιομηχανική επανάσταση, η αλματώδης ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας και μεταφοράς, το αποικιοκρατικό εγχείρημα, είναι φαινόμενα που εντάσσονται στην τεchnο-οικονομική ατζέντα της Νεωτερικότητας, με απώτερο στόχο τον απόλυτο έλεγχο του φυσικού περιβάλλοντος. Παράλληλα, με τις εξελίξεις στο πεδίο της τεχνολογίας, η επιστήμη επεδίωξε τον έλεγχο της φύσης μέσα από τη συστηματική παρατήρηση και την ορθολογική εξήγηση (Catapoti & Relaki, 2013).

Αμα τη γενέσει τους, οι επιστημονικοί κλάδοι της ιστορίας και της αρχαιολογίας συντονίστηκαν πλήρως με τις οντολογικές και επιστημολογικές αρχές της νεωτερικής κοσμοαντίληψης. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ότι, σε μία εποχή που η Δύση ανακαλύπτει το Νέο Κόσμο και οργανώνει με συστηματικό τρόπο την κατάκτηση του, το παρελθόν, μία μεγαλύτερη και πιο μακρινή «γη», γίνεται επίσης διαθέσιμη προς εκμετάλλευση μέσα από τις αποικιοκρατικού τύπου τεχνολογίες «οριοθέτησης» που αναπτύσσουν τόσο η αρχαιολογία όσο και η ιστορία (Hamilakis, 2007).

Η οριοθέτηση (και άρα ο έλεγχος) του παρελθόντος πραγματοποιήθηκε με πολλούς και ποικίλους τρόπους. Πολλοί θεσμικοί μηχανισμοί της εποχής διαμόρφωσαν μία «προστατευμένη περιοχή», ένα (συμβολικό και κυριολεκτικό) όριο, μία ασύμμετρη, ας πούμε, συνθήκη τόσο ως προς την πρόσληψη όσο

και ως προς την πρόσβαση του παρελθόντος. Μερικά ενδεικτικά παραδείγματα είναι η περιήφραξη των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων, οι προθήκες των μουσειών (που δεν επέτρεπαν παρά μόνο την οπτική επαφή του επισκέπτη με τα μουσειακά εκθέματα), η διαμόρφωση και η προώθηση του επιστημονικού λόγου (που καθιστούσε τον συγγραφέα άορατο και την αφήγηση περί παρελθόντος αντικειμενική), η οπτικοποίηση της αρχαιολογικής πληροφορίας μέσα από σχέδια, πίνακες, φωτογραφίες και καταλόγους (που ενίσχυαν περαιτέρω την επιστημονική ουδετερότητα αλλά και αυθεντία) (Smith, 2008). Η οριοθέτηση του παρελθόντος οδήγησε σε μία επιπλέον σημαντική διάκριση, αυτή μεταξύ της αντικειμενικής (και άρα επίσημης) ιστορίας και των εναλλακτικών (αλλά δευτερευούσης σημασίας) ερμηνειών. Η επίσημη εκδοχή της ιστορίας προέκυπτε από το έργο των ειδικών, με τους τελευταίους να αναλαμβάνουν το ρόλο του θεματοφύλακα του παρελθόντος (Pels, 1997).

Στην περίοδο της Μετανεωτερικότητας ωστόσο, το μοντέλο αυτό αλλάζει ριζικά. Η νέα κοσμοαντίληψη βασίζεται στην αρχή της υποκειμενικότητας και στοχεύει στην πλήρη αποδόμηση του ερμηνευτικού ολοκληρωτισμού και της ασφυκτικής αντικειμενικότητας (Toulmin, 1990). Από τα μέσα του 20ου αιώνα και εξής, η επιστήμη δεν θεωρείται πλέον συνώνυμο της αλήθειας, ενώ παγιώνεται η άποψη ότι η εξήγηση του κόσμου απαιτεί (και προκύπτει μέσα από) τη διερεύνηση πολλαπλών υποκειμενικοτήτων. Τις τελευταίες δεκαετίες, παρόμοιοι μετασχηματισμοί ανιχνεύονται στις επιστήμες της αρχαιολογίας, της ιστορίας, αλλά και της πολιτιστικής διαχείρισης (Catapoti, 2013). Αναπτύσσεται έντονος προβληματισμός γύρω από τον κυρίαρχο ρόλο και την προνομαϊκή θέση των ειδικών στη μελέτη του παρελθόντος (εις βάρος άλλων κοινωνικών ομάδων), ενώ, παράλληλα, καλλιεργείται μία νέα επιστημολογική συνθήκη που ενθαρρύνει την ερμηνευτική πολυφωνία. Στο πλαίσιο αυτό, η επικοινωνία με το κοινό αποτελεί πλέον ένα από τα βασικότερα ζητούμενα. Το ερευνητικό ενδιαφέρον, οι υλοποιούμενες δράσεις αλλά και οι χρηματοδοτήσεις αποσκοπούν στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ της ομάδας των ειδικών και της κοινωνίας. Η οργανωμένη και συστηματοποιημένη προσέγγιση των μηχανισμών, των προγραμμάτων και των προτύπων της δημόσιας παρουσίας/προβολής του παρελθόντος συνιστούν στην ουσία το μετανεωτερικό όραμα, το οποίο προωθεί τις αξίες της διαφάνειας, της προσβασιμότητας και της συμμετοχικότητας.

Ωστόσο, και ενώ οι επιστήμες της αρχαιολογίας και της ιστορίας εξακολουθούν να αγωνίζονται σθεναρά, προκειμένου να επιτύχουν την πλήρη αποδέσμευσή τους από νεωτερικούς προσδιορισμούς, μία επικίνδυνη σχέση αναπτύσσεται ανάμεσα στο μετανεωτερικοποιημένο παρελθόν και την οικονομία (Silberman, 2007). Στις μέρες μας, η έρευνα και η ανάδειξη του παρελθόντος συνιστά πλέον προϊόν διαπραγμάτευσης ενός εξαιρετικά πολύπλοκου δικτύου σχέσεων και διαδικασιών. Εκτός από τη διαρκή έκθεση και προβολή ποικίλων μορφών ιστορικής και αρχαιολογικής αφήγησης στην τηλεόραση, τον κινηματογράφο, τα περιοδικά, το διαδίκτυο, μία νέα στρατηγική στον τρόπο διαχείρισης των αρχαιολογικών χώρων, των μουσείων και των ιστορικών μνημείων φαίνεται να κερδίζει έδαφος. Η στρατηγική αυτή, εισάγει νέους παίκτες στο παιχνίδι της πολιτιστικής διαχείρισης: όχι μόνο τα κράτη, αλλά και διεθνείς οργανισμούς (όπως η UNESCO), περιφέρειες, δήμους, κοινότητες, ταυτόχρονα όμως και ιδιωτικούς φορείς, πολυεθνικές εταιρείες και οργανισμούς (όπως η Shell, η Visa ή ακόμα και η Παγκόσμια Τράπεζα). Μεγάλες οικονομικές επενδύσεις στοχεύουν στη μετατροπή των αρχαιολογικών χώρων σε «αξιοθέατα» προς κατανάλωση και, κατ' επέκταση, σε «κινητήρες οικονομικής ανάπτυξης και βιωσιμότητας» (Meskell, 2009).

Σύμφωνα με τον Silberman (2007), άμεση συνέπεια των παραπάνω είναι η βαθμιαία επικράτηση ενός νέου είδους πολιτιστικού περιβάλλοντος που διακρίνεται από μία τυποποιημένη μορφολογία (ανεξαρτήτως γεωγραφικής θέσης). Πρόκειται για μία μορφολογία που εμπνέεται από τα σχεδιαστικά πρότυπα των θεματικών πάρκων και προσδίδει αυτήν ακριβώς τη μορφολογική υπόσταση σε αρχαιολογικές θέσεις, μουσεία, μνημεία, αλλά και αστικές συνοικίες. Η διαδικασία του «theme-parking» μετατρέπει το παρελθόν σε ένα απόλυτα τυποποιημένο εμπορικό αγαθό, ένα σκηνικό όπου ο επισκέπτης μπορεί να βιώσει μία έντονη εμπειρία. Η εμπειρία της επίσκεψης λανσάρεται ως ένα ταξίδι στο παρελθόν, στην πραγματικότητα όμως, αποτελεί μία αυστηρά δομημένη διαδρομή μέσα στα όρια μίας περιοχής, ξεκινώντας από τον χώρο στάθμευσης, κατευθύνοντας στη συνέχεια στο εκδοτήριο εισιτηρίων, κατόπιν, στον κεντρικό χώρο υποδοχής, έπειτα σε προτεινόμενες/προδιαγεγραμμένες διαδρομές περιήγησης (ενίοτε με στάσεις μπροστά σε ενημερωτικούς πίνακες και εγκαταστάσεις πολυμέσων), στη συνέχεια στο πωλητήριο και την καφετέρια, και τέλος, στην έξοδο και τον χώρο στάθμευσης (Silberman, 2007).

Παρόλο που, σε ένα πρώτο επίπεδο, η εντυπωσιακή μορφολογική ομοιογένεια αυτών των χώρων δεν φαίνεται να αντανακλά μια πελατειο-κεντρική νοοτροπία, πολλές μελέτες στην τρέχουσα βιβλιογραφία υποστηρίζουν ότι πίσω από την ομοιομορφία κρύβεται ο «πυρήνας» των σύγχρονων στρατηγικών μάρκετινγκ, δηλαδή η εμπορευματοποίηση της βιωματικής εμπειρίας. Σύμφωνα με τους Pine και Gilmore (1999), η «οικονομία της εμπειρίας» θέτει ως βασικό στόχο την άρση των παραδοσιακών ορίων μεταξύ προϊόντων, υπηρεσιών και ψυχαγωγίας. Πολλές εταιρίες χρησιμοποιούν πλέον τις υπηρεσίες και τα αγαθά ως ένα είδος σκηνηκού, προκειμένου να εντάξουν τον πελάτη σε ένα εξατομικευμένο, πολύ-αισθητηριακό δρώμενο, που θα του μείνει αξέχαστο. Ενώ, σε προγενέστερα μοντέλα μάρκετινγκ, οι καταναλωτές, τα αγαθά και οι υπηρεσίες αποτελούσαν διακριτές οντότητες, στην περίπτωση της οικονομίας της εμπειρίας, ο καταναλωτής αποτελεί αναπόσπαστο μέλος της διαδικασίας, διαμορφώνοντας ο ίδιος αυτό που καταναλώνει. Δύο άνθρωποι δεν μπορούν να μοιραστούν την ίδια εμπειρία, καθώς αυτή προκύπτει από την αλληλεπίδραση του σκηνοθετημένου γεγονότος και του εκάστοτε συμμετέχοντος. Μία παρόμοια στρατηγική υιοθετείται και στους χώρους πολιτισμού, καθώς, και εδώ, οι επισκέπτες σχηματίζουν την εντύπωση ότι βιώνουν κάτι μοναδικό, ειδικά σχεδιασμένο για αυτούς, κάτι που στο μέλλον θα θελήσουν να επαναλάβουν, να διηγηθούν ή και να προτείνουν σε άλλους (Catapoti, 2013).

Με παρόμοιο τρόπο εντάσσονται, τα τελευταία χρόνια, οι Νέες Τεχνολογίες στη διαχείριση και ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος. Και εδώ, ο απώτερος στόχος είναι η ενεργός συμμετοχή, η ενσώματη πολύ-αισθητηριακή πρόσληψη και, εν τέλει, η μετατροπή της επίσκεψης σε εξατομικευμένο βίωμα. Οι επισκέπτες βιώνουν μία συναρπαστική εικονική αναπαράσταση αρχαιοτοπίων, τους δίνεται η δυνατότητα διάδρασης με πρόσωπα και αντικείμενα του ιστορικού χώρου και, επομένως, η δυνατότητα κατασκευής μίας «απόλυτα προσωπικής ιστορίας» (Silberman, 2007). Στη διεθνή βιβλιογραφία, οι ιστορίες αυτές αποδίδονται με τον όρο «ambient narratives» (van Doornetal, 2007), δηλαδή αφηγήσεις που επιτρέπουν στους επισκέπτες να τροποποιήσουν (ή και να ανατρέψουν) την εκτυλισσόμενη ιστορία μέσα από τις δικές τους ενέργειες, όπως άλλωστε και σε άλλες σύγχρονες μορφές διαδραστικής/συμμετοχικής αφήγησης (π.χ. τα διαδικτυακά παιχνίδια). Η χρήση των Νέων Τεχνολογιών αποτε-

λεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα στρατηγικής μάρκετινγκ που, θέτοντας ως στόχο τη διαμόρφωση της υποκειμενικής εμπειρίας μέσω διάδρασης, επιτυγχάνει τελικώς την αύξηση, τη διαρκή ανανέωση και, επομένως, τον απόλυτο έλεγχο της πελατειακής ροής στο πεδίο του πολιτισμού (Catapoti, 2013).

Είναι γεγονός πως, τα τελευταία χρόνια, πολλοί μελετητές εκφράζουν την ανησυχία τους για τα προβλήματα που προκαλούν τα παραπάνω φαινόμενα στην έρευνα του παρελθόντος και τη διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Υποστηρίζεται δε, ότι σήμερα χρειαζόμαστε (ενδεχομένως περισσότερο από ποτέ) ιδέες και προτάσεις που θα οδηγήσουν στη διαμόρφωση μίας σθεναρής και αποτελεσματικής αντίδρασης. Τονίζεται, επιπλέον, ότι μία τέτοια αντίδραση μπορεί να προκύψει μόνο μέσα από τον κριτικό αναστοχασμό των επιστημών του παρελθόντος, με άλλα λόγια, την αυστηρή αξιολόγηση αλλά και τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου και του χαρακτήρα της ίδιας της επιστημονικής διαδικασίας.

Πόσο εφικτό, όμως, είναι κάτι τέτοιο στην παρούσα ιστορική συγκυρία; Παρά τις όποιες ανησυχίες τους, οι θεωρητικοί των επιστημών του παρελθόντος επιμένουν να παρουσιάζουν εαυτούς ως μία ειδική κατηγορία που γνωρίζει καλά τις παγίδες του σύγχρονου καπιταλιστικού συστήματος και, ταυτόχρονα, διατηρεί το δικαίωμα να εκφράσει την αντίθεση της προς αυτό επιστρατεύοντας τα επιστημολογικά της εργαλεία. Ωστόσο, τίθεται το εξής ερώτημα: υπερασπίζοντας, εδώ και καιρό, με τρόπο ένθερμο και ενθουσιώδη, τις αξίες της υποκειμενικότητας, της πολυπλοκότητας και της ρευστότητας, πώς μπορεί αλήθεια η μετανεωτερική επιστήμη να παραμένει σήμερα μια ειδική κατηγορία; Σύμφωνα με την ανθρωπολόγο Henrietta Moore (1995), η επιστημολογική επένδυση στη σχετικοποίηση των ερμηνειών κατέστησε την επιστημονική κοινότητα ένα είδος αγοράς, όπου τα πάντα έχουν την ίδια αξία ή, απλώς, θεωρούνται αναλώσιμα είδη. Με τον τρόπο αυτό βέβαια, η επιστήμη υπονομεύει την ίδια της την ύπαρξη. Παρά την πρόθεση της να αντιταχθεί στις σύγχρονες κοινωνικο-οικονομικές δομές, τελικώς, παραμένει πλήρως ενταγμένη σε αυτές, και μάλιστα με τρόπο συστημικό, εφόσον στηρίζει και αναπαράγει τους ίδιους ακριβώς επιστημολογικούς όρους και τις ίδιες οντολογικές αξίες με το υπάρχον σύστημα.

Η συμβιωτική σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ οικονομίας, κοινωνίας και μετανεωτερικότητας περιγράφεται από τον Fredric Jameson (1984) μέσα από τη

διερεύνηση της μορφολογίας του ξενοδοχείου Bonaventure στο Λος Άντζελες. Σε πλήρη αντιστοιχία με την εννοιολογική ανατομία της μετανεωτερικότητας, το εν λόγω κτίριο αποτελεί ένα κατακερματισμένο, «ρευστό», σχεδόν «φυγόκεντρο» τοπίο, του οποίου οι είσοδοι και οι έξοδοι είναι δύσκολο να εντοπιστούν. Στο εσωτερικό του εντοπίζουμε άφθονες κλίμακες και διαδρόμους που οδηγούν παντού αλλά και πουθενά, καθώς δεν υπάρχουν κεντρικοί χώροι, σημεία συνάντησης και συλλογικοποίησης ή/και σαφείς προορισμοί. Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον, η επιθυμία, η ανάγκη για προσανατολισμό, η εστιασμένη περιήγηση (ή ακόμα και συμπόρευση), γρήγορα εγκαταλείπεται. Αυτός ο υπερ-χώρος, αναφέρει ο Jameson, αποτελεί μία επικίνδυνη, αυτοαναφορική δυστοπία που εμποδίζει τη διαμόρφωση πορείας, ταυτότητας, μνήμης, άρα και (ιστορικής) κατεύθυνσης.

Τα παραπάνω ισχύουν τόσο στην περίπτωση των επισκεπτών μουσείων και αρχαιολογικών χώρων που θυσιάζουν τη συλλογική μνήμη στο βωμό της εξατομικευμένης εμπειρίας όσο και στην περίπτωση των «ειδικών» που θυσιάζουν τον επιστημονικό λόγο στο βωμό της σχετικοποίησης και της διαρκούς ανανέωσης της ιστορικής ερμηνείας. Υπό την έννοια αυτή, η ενθουσιώδης αποδοχή της «ανοικτής πρόσβασης», της «ρευστότητας» και του «συγκυριακού» αποτελούν μάλλον μία «πύρρειο νίκη» (Thomassen, 2012); η έλλειψη πυξίδας οδηγεί νομοτελειακά σε ένα «έλλειμμα ιστορίας», γεγονός που κατά τον Jameson (1984) υποδηλώνει ότι το κεντρικό μέσο, με το οποίο τα ανθρώπινα όντα ταξινομούν και κατανοούν τον κόσμο, έχει εξαλειφθεί πλήρως.

Αν υποθέσουμε, ότι η ανανέωση του ενδιαφέροντος για την «ιστορία» αποτελεί τη μόνη (οντολογική) διέξοδο στην παρούσα συγκυρία, πώς μπορεί η επιστημονική κοινότητα να συμβάλει σε ένα τέτοιο εγχείρημα; Καταρχάς, σημείο αφετηρίας της διαδικασίας θα πρέπει να αποτελέσει η συμφιλίωση των επιστημόνων με ένα πολύ σημαντικό δεδομένο, ότι, δηλαδή, στη σύγχρονη κοινωνία αυτοί δεν αποτελούν πλέον μία ειδική, ανώτερη ή προνομιούχο ομάδα. Αναγκαίο από την πλευρά τους είναι, επιπλέον, να αποδεχθούν ότι και αυτοί εντάσσονται στη «νόμιμη αγορά εργασίας» του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος, όχι ως παραδοσιακοί προλετάριοι αλλά ως «γνωσιακοί προλετάριοι». Ο Antonio Negri (2007) χρησιμοποιεί τον όρο «γνωσιακό προλεταριάτο» (cognitariat), για να περιγράψει τους υψηλού μορφωτικού επιπέδου και επαγγελματικά ανασφαλείς εργαζομένους του σύγχρονου καπιταλιστικού συστήματος. Οι «γνωσια-

κοί εργάτες» κινούνται στον ενδιάμεσο χώρο που διαμορφώνουν τα πεδία της οικονομίας, της ανώτατης εκπαίδευσης και της εργασίας. Πείθουν εαυτόν ότι αφιερώνουν τη ζωή τους σε υψηλό σκοπό (την καλλιέργεια του νου, την απόκτηση εκπαιδευτικού κεφαλαίου και τη διανοητική εργασία) και θεωρούν ότι με τον τρόπο αυτόν αποκτούν κριτικό πνεύμα, επιστημολογική αυτονομία και κοινωνική αναγνώριση, με άλλα λόγια, δεξιότητες, εφόδια και προσόντα για τα οποία η αγορά εργασίας δεν μπορεί παρά να τους ανταμείψει δίκαια. Στην ουσία όμως, επισημαίνει ο Negri, η δράση, οι σχέσεις και οι επιλογές των γνωσιακών προλετάρων συντηρούν ένα ιδιόμορφο πλαίσιο αυτο-εκμετάλλευσης, επιτρέποντας, κατ'επέκταση, τη στυγνή εκμετάλλευση τους από το σύστημα. Στην περίπτωση των επιστημών του παρελθόντος, λόγου χάριν, αρκεί να θυμίσουμε στο σημείο αυτό τα σοβαρά προβλήματα (και ενίοτε αδιέξοδα) που προκύπτουν από τις τρέχουσες πολιτικές χρηματοδότησης ερευνητικών προγραμμάτων και πολιτιστικών δράσεων, την εντατικοποίηση του ρυθμού εργασίας στο νεοφιλελεύθερο πανεπιστήμιο, τις αυστηρές επιστημονικές ιεραρχίες, την πολιτική των ακαδημαϊκών εκδόσεων και τη βιομηχανία των ετεροαναφορών, το ριζικό επαναπροσδιορισμό (αν όχι απαξίωση) του έργου της αρχαιολογικής υπηρεσίας, τις συνεχείς μειώσεις μισθών και αμοιβών, τις συμβάσεις εργασίας βραχείας διάρκειας, τις συνεχείς μετακινήσεις και το νομαδικό τρόπο επαγγελματικής ζωής (Hamilakis, 2007).

Μήπως, όμως, όλα τα παραπάνω είναι, τελικώς, πιο σημαντικά από τη δημόσια αρχαιολογία, τα εξωστρεφή μουσεία και την ανοικτή πρόσβαση στο πολιτιστικό απόθεμα; Εάν, τελικά, η έννοια του παρελθόντος έχει κάποια συλλογική αξία, τότε όλοι όσοι παραδοσιακά την θεραπεύουν (οι εργάτες του αρχαιοπεριβάλλοντος), δεν θα μπορέσουν να διεκδικήσουν έναν ιστορικό ρόλο για τους ίδιους παρά μόνο μετατοπίζοντας το ενδιαφέρον και την ενέργεια τους από την καλλιέργεια μίας (αναπόφευκτα) πελατειο-κεντρικής εξωστρέφειας στην ενίσχυση εσωτερικών δεσμών και ταξικής συνείδησης (Catapoti, 2013). Η έμφαση στην εσωτερική ταυτοποίηση του γνωσιακού προλεταριάτου και η καλλιέργεια ενός συλλογικού ήθους στους κόλπους του μπορεί να είναι το μόνο μέσο για να διεκδικήσουν λόγο ύπαρξης σήμερα οι επιστήμες του παρελθόντος, αλλά και ο μόνος τρόπος για να διαμορφώσουν μια υπεύθυνη και στιβαρή τοποθέτηση, μία θέση με κοινωνική, πολιτική και, πάνω από όλα, οντολογική βαρύτητα, σε

έναν κόσμο που φαίνεται να χρειάζεται (ακόμα) ένα παρελθόν για να αισθανθεί ότι του αξίζει ένα καλύτερο μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Catapoti D., 2013. To own or to share; The crisis of the past at the onset of the 21st century, In: M. Relaki and D. Catapoti (ed.), *An Archaeology of Land Ownership*, Routledge, London, σ. 260-290.
- Catapoti D., Relaki M., 2013. An Archaeology of Land Ownership: Introducing the Debate, In: M. Relaki and D. Catapoti (ed.), *An Archaeology of Land Ownership*, Routledge, London, σ. 2-20.
- Hamilakis Y., 2007. From ethics to politics, In: Y. Hamilakis, and P. Duke (ed.), *Archaeology and Capitalism: From ethics to politics*, Left Coast Press, Walnut Creek, σ. 15-40.
- Ingold T., 2000. *The perception of the environment: Essays on livelihood, dwelling and skill*, Routledge, London.
- Jameson F., 1984. "Postmodernism, or the cultural logic of late capitalism", *New Left Review* 146, σ. 53-92.
- Jordanova L., 1989. *Sexual Visions: Images of gender in science and medicine between the eighteenth and twentieth centuries*, Harvester Wheatsheaf, London.
- Meskell L. (ed.), 2009. *Cosmopolitan Archaeologies*, Duke University Press, Durham.
- Moore H., 1995. The problems of origins: Post-structuralism and beyond, In: I. Hodder, M. Shanks, A. Alexandri, V. Buchli, J. Carman, J. Last and G. Lucas (ed.), *Interpreting Archaeology: Finding meaning in the past*, Routledge, London, σ. 51-53.
- Negri A., 2007. *Goodbye Mister Socialism*, Seuil, Paris.
- Pels P., 1997. "The anthropology of colonialism: Culture, history and the emergence of Western governmentality", *Annual Review of Anthropology* 26, σ. 163-183.
- Pine J., Gilmore J., 1998. "Welcome to the experience economy", *Harvard Business Review*, Διαθέσιμο στο <https://hbr.org/1998/07/welcome-to-the>

experience-economy [Προσπελάστηκε 22 Νοεμβρίου 2014]

- Silberman N.A., 2007. 'Sustainable' heritage; Public archaeological interpretation and the marketed past, In: Y. Hamilakis, and P. Duke (ed.), *Archaeology and Capitalism: From ethics to politics*, Left Coast Press, Walnut Creek, σ. 179–194.
- Smith L., 2008. *Towards a theoretical framework for archaeological heritage management*,
In: G. Fairclough, R. Harrison, J.H. Jameson Jr. and J. Schofield (ed.), *The Heritage Reader*, Routledge, London, σ. 62–74.
- Thomas J., 2004. *Archaeology and Modernity*, Routledge, London.
- Thomassen B., 2012. "Anthropology and its many modernities: When concepts matter", *Journal of Royal Anthropological Institute* 18, σ. 160–178.
- Toulmin S., 1990. *Cosmopolis: The hidden agenda of modernity*, University of Chicago Press, Chicago.
- Van Doorn M., van Loener E., de Vries A.P., 2007. "Performing in ambient narratives", *TDR/The Drama Review* 51(4), σ. 68–79.